

SUNUŐ

Toplumların yaŐam biŐimlerini önemli ölçüde etkileyen dijital dönüşüm birçok alanda olduğu gibi ekonomik ve ticari hayatımıza da sirayet etmiş, teknolojinin sunduğu avantajlarla birlikte geleneksel ticaret alışkanlıkları dönüşmeye başlamıştır. Bahse konu eğilim doğrultusunda sınır ötesi e-ticaret işlemleri büyük bir ivme kazanmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de vatandaşlarımız sınır ötesi e-ticaretin sunduğu nimetlerden ithalat yönüyle faydalanırken özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerimiz ile kadın ve genç girişimcilerimiz mikro ihracat yoluyla el emeği ürünlerini ve ticari emtialarını dünya pazarlarında sergileme fırsatına sahip olmuştur.

Dünya ticaret hacmindeki payını her geçen gün artıran sınır ötesi e-ticaret işlemleri ülkemizde de Bakanlığımız politikalarının katkısıyla birlikte 2020 yılından 2023 yılı sonuna kadar yüzde yüze yakın bir artış ivmesi sergileyerek, ülkemizdeki mikro ihracatın potansiyelini ortaya koymuş, Bakanlığımız hedefi olan tüm ihracatımız içindeki yüzde onluk mikro ihracat hedeflerine ulaşma noktasında da önemli mesajlar sunmuŐtur.

Bakanlığımızca sınır ötesi e-ticaretin küresel gelişimi yakından takip edilmekte, teknolojik gelişmeler ile uluslararası örgütlerin bu alanda yaptığı çalışmalar izlenmekte, sistemsel altyapılarımız ve yasal düzenlemelerimiz bu minvalde gözden geçirilerek çağa ayak uydurmakta ve ülkemiz ticaret erbabının sınır ötesi e-ticaret vasıtasıyla uluslararası pazarlara erişimi önündeki engellerin bertaraf edilmesine gayret gösterilmektedir.

'Uluslararası Örgütlerin 2023 Gündeminde Sınır Ötesi E-Ticaret' konulu rapor da bu alanda faaliyet gösteren sınır ötesi e-ticaret paydaŐlarına uluslararası mecrada 2023 yılında gündeme alınan konular hakkında fikir sunacak, bu eksende sınır ötesi e-ticarette geleceğe dair beklentilere ışık tutma anlamında faydalı olacak bir çalışmadır. Bu çerçevede, Bakanlığımızca sınır ötesi e-ticarete yönelik iyileştirmelerimizin yanı sıra toplumumuzun her kesimini bilgilendirecek çalışmalarımız hız kesmeden devam edecektir.

Prof. Dr. Ömer BOLAT

Ticaret Bakanı

T.C. TİCARET BAKANLIĞI

ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN 2023 GÜNDEMİNDE SINIR ÖTESİ E-TİCARET

GÜMRÜKLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
MUAFİYETLER DAİRESİ

2023 YILINDA SINIR ÖTESİ E-TİCARET

Covid-19 pandemisinin ardından küresel ticaretin hız kazandığı 2023 yılında, sınır ötesi e-ticaret uluslararası düzeyde en çok tartışılan başlıklardan biri olarak öne çıkmıştır. Her geçen gün artan hacmiyle en küçükten en büyüğe kadar ölçeği fark etmeksizin ihracatçılar için sunduğu fırsatlar ve özellikle lojistik sektörü ve gümrükler için beraberinde getirdiği zorluklarla çok boyutlu bir politika gerektiren sınır ötesi e-ticaretin 2023 yılında yaklaşık 1,5 trilyon dolarlık bir işlem büyüklüğüne ulaştığı tahmin edilmektedir.

Bu doğrultuda, geleneksel ticaret modellerinin yanında alternatif olarak gelişen ve önümüzdeki dönemde toplamdan aldığı payı katlanarak artırması beklenen sınır ötesi e-ticaret başlığı, son yıllardaki eğilimle paralel olarak uluslararası düzeyde ana gündem maddelerinden biri haline gelmiştir.

Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) başta olmak üzere Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) ve Dünya Posta Birliği gibi çeşitli uluslararası organizasyonlar nezdinde e-ticareti odağına alan toplantı ve diğer etkinlikler gündemi şekillendirmiştir.

Sınır ötesi e-ticaretin varlığının en önemli çıktısı olan hız unsuru, gümrük işlemlerinin küresel ölçekte veri paylaşımına dayalı hızlı ve etkin bir şekilde yapılması ihtiyacını doğurmakta dolayısıyla gümrük idarelerine önemli bir misyon yüklemektedir.

Bu çerçevede, e-ticaretin herkes için getirdiği fırsatların ve risklerin doğru tespit edilerek küresel ölçekte tüm ülkelerce uygulanabilecek yasal bir çerçeve oluşturulması, yeknesak bir e-ticaret tanımının yapılabilmesi ve gönderilerin dolaşım hızı ve büyüyen hacmi de dikkate alınarak ülkeler ve kurumlar arasında dijital veri paylaşımının yeni yollarının aranması gerekliliği, hem gümrük hem de ticaret ekseninde çalışmalarını sürdüren uluslararası kuruluşların 2023 gündeminin en önemli konularından biri olmuştur.

E-TİCARETTE ETKİN VE HIZLI GÜMRÜK İŞLEMLERİ: DÜNYA GÜMRÜK ÖRGÜTÜ ÇALIŞMALARI

DGÖ nezdinde sınır ötesi e-ticaret konusunda Teknik Komite Oturumları gibi toplantılara ek olarak iki sempozyum, bir küresel konferans ve bir de teknoloji konferansı olmak üzere birçok etkinlikte e-ticaretle bağlantılı başlıkların baskın olduğu görülmektedir.

2023 yılının ilk altı aylık döneminde ilki ve ardından yılsonunda ikincisi düzenlenen “Symposium on E-Commerce and Customs Valuation” etkinliklerinde; sınır ötesi e-ticaretin gelişimi, artan hacimlerin getirdiği fırsatlar ile birlikte zorluklar ve odaklanılması gereken alanlardan biri olarak kıymet tespiti öne çıkmıştır.

DROPSHIPPING: Fabrikadan halka stoksuz satış olarak özetlenebilen dropshipping modelinde, müşteri ürünü satıcıdan sipariş eder ve tedarikçi veya üretici ürünü doğrudan, satın alan müşteriye gönderir. Elde edilen gelir satıcı ve tedarikçi arasında paylaşılır.

Ayrıca e-ticareti geleneksel ticaretten ayıran unsurlar; standart bir tanımın gerekliliği; dropshipping, fulfilment, özel marka üretimleri, kitle fonlaması ve üyelik servisleri gibi pek çok yeni modeli kapsayan bir bütün olarak e-ticaretin gerektirdiği yeni yaklaşımlar; benzer şekilde anlık indirimler gibi sebeplerle uygulanan farklı fiyatlandırmalar, kişiselleştirilmiş ürün

grupları, de minimis uygulamaları ile sigorta ve navlun gibi unsurlar dahil/hariç düzenlenen ve yeknesak olmayan faturalar vb. unsurların kıymet tespitinde ve vergilendirmede neden olduğu zorluklar ile günümüzde sınır ötesi e-ticarete konu eşyada en sık uygulanan vergi toplama yöntemi olarak verginin satış anında (satıcı veya pazaryeri tarafından tahsilini öngören “vendor/intermediary model” tartışmaya açılmıştır.

VENDOR/INTERMEDIARY MODEL:

E-ticarete konu bir eşyaya ilişkin doğan verginin satış sırasında pazaryeri / kargo operatörü / gümrük müşaviri vb. bir aracı tarafından tahsil edilerek eşyanın varış ülkesinde gümrük birimlerine genellikle dönemler halinde iletildiği modeldir.

Tüm bu görüşmelerin sonucunda, gümrük idareleri ve pazaryerleri gibi diğer e-ticaret paydaşları arasındaki işbirliğine ilaveten, gelişmiş elektronik veri paylaşımı ile yapay zeka bazlı müdahaleci olmayan denetleme mekanizmaları gibi gelişmiş teknolojik altyapıların kullanımı konularında, uluslararası fikir birliğine varılmış standart uygulamalara paralel mevzuat düzenlemelerinin önemi vurgulanmıştır.

FULFILMENT: Sipariş karşılama olarak da ifade edilen model temelde siparişlerin alınması, paketlenmesi ve alıcılara dağıtım sürecini kapsar. Faturalandırma, vergilerin tahsilatı ve reklamlar da fulfilment sürecinin bir parçası olabilmektedir.

Son dönemin ilgi çeken başlıklarından e-ticaret iş modelleri de uluslararası düzeyde ele alınan bir konu olarak DGÖ Sınır Ötesi E-Ticaret Standartlar Çerçevesinin Teknik Şartnamesi kapsamında incelenmiştir. Sınır ötesi e-ticaretin dinamik olarak gelişen doğasını yansıtmak ve e-ticaret paydaşlarının rolleri ve sorumlulukları konusunda daha fazla netlik sağlamak amacıyla, anılan Şartnamenin 2023'te yayımlanan güncel versiyonunda, e-ticarete 3 ana iş modeline odaklanmış, gümrükler üzerindeki spesifik etkileri göz önünde bulundurularak, e-ticaret fulfilment sürecinin tanımına yer verilmiştir.

Siparişlerin alınması, paketlenmesi ve alıcılara dağıtım sürecini kapsayan e-ticarete fulfilment modlarının en yaygın olanları in-house fulfilment, third-party (3P) fulfilment ve dropshipping olarak sayılmıştır.

In-house fulfilment modunda, satıcı ürünleri paketler ve bu ürünleri alıcıya teslim edecek lojistik hizmet sağlayıcıları ile sözleşmeleri yapar. Bu modda satıcı fulfilment sürecinin tümünden sorumludur.

Third-party fulfilment modunda, satıcı dağıtım süreçlerini yürüten uzman bir lojistik şirketinden hizmet satın alır, e-ticaret akışı, bu üçüncü partinin kendi fulfilment evinde/merkezinde gerçekleşir. Hizmet sağlayıcısı sipariş işleme, envanter yönetimi ve dağıtımla ilgilenir.

Dropshipping modunda ise, satıcı stok yapmaz, kendi envanteri yoktur. Sipariş verilinceye kadar ürünler üretici veya toptancı/distribütör nezdinde tutulur ve ürünlerin alıcıya sevkiyatı bu üretici veya toptancı/distribütör tarafından gerçekleştirilir. Ürünler, fulfilment merkezine girebilir ancak hemen işleme koyulur ve hızlı bir şekilde sevk edilir.

Temelde dropshipping satıcı ile alıcı arasındaki işlem ve satıcı ile nakliyeciyi (üretici veya toptancı/distribütör) arasındaki işlem olmak üzere iki aşama içerir. Bu durumun, gümrük kıymeti ve diğer gümrük işlemleri üzerinde farklı sonuçları olabilmektedir. In-house veya 3P fulfilment merkezlerinin kullanımı ise, ürünlerin gümrükten geçtiği lojistik akışı açısından farklı etkiler yaratmaktadır.

Diğer taraftan, Teknik Şartnamenin 1 no.lu ekinde yer alan e-ticarete 3 temel iş modeli ise aşağıda modellerden oluşmaktadır;

Kendi Kendine Çalışan Model (Self-Run Model) olarak adlandırılan modelde, e-ticaret satıcıları çevrimiçi satışlarını bağımsız olarak gerçekleştirir. Satıcıların genellikle kendilerine ait bir web sitesi vardır, ürünleri sergilemek ve satmak için kullanıcı dostu bir ara yüze sahiptir. Bilgiler bu web sitesi üzerinden sağlanır ve satılan ürünlerin nihai tüketicilere teslimi lojistik operatörler aracılığıyla tamamlanır. Bu modele dahil olan paydaşlar; satıcılar, tüketiciler/alıcılar, finansal araçlar ve e-ödeme hizmeti sağlayıcıları, sipariş karşılama evleri/merkezleri (fulfilment

houses/centres), gümrük komisyoncuları, nakliye komisyoncuları, lojistik hizmet sağlayıcıları ve hızlı kargo taşıyıcıları veya belirlenmiş posta operatörleridir.

E-Platform/Pazaryeri Modeli (E-platform/Marketplace Model) olarak adlandırılan modelde; bir platform veya pazaryeri, bu platformlar/pazaryerleri üzerinden satış yapan satıcılara yönelik çeşitli hizmetler ve olanaklar sağlar. Bu modelde, platform veya pazaryeri, satıcılar ve alıcılar arasında aracı olarak hareket ederek işlemleri kolaylaştırır. Satıcılar açısından, bilgi akışını, ürün akışını ve sermaye akışını entegre eder. İşlemler tamamlandıktan sonra bu platform veya pazaryeri satıcılardan ve/veya alıcılardan komisyon ve hizmet bedeli alır, ancak stokları yoktur. Ödeme şekilleri, teslimat süreleri, geri ödeme politikaları gibi siparişlerle ilgili uyulması gereken kuralları platform veya pazaryeri belirler.

Bu platformların/pazaryerlerinin sunduğu aracılık hizmetleri sayesinde hem platformlar/pazaryerleri hem de satıcılar kendi rollerine daha fazla odaklanabilirler. Özellikle, mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ve bireylerin satışlarını kolaylaştırır. Sürece dahil olan paydaşlar; e-platformlar veya pazaryerleri, satıcılar, tüketiciler/alıcılar, finansal araçlar ve e-ödeme hizmeti sağlayıcıları, sipariş karşılama evleri/merkezleri (fulfilment houses/centres), gümrük komisyoncuları, nakliye komisyoncuları, lojistik hizmet sağlayıcıları ve hızlı kargo taşıyıcıları veya belirlenmiş posta operatörleridir.

Hybrid Model (Hibrit Model) ise; hem kendi kendine çalışan hem de e-platform/pazaryeri modellerinin birleşimidir. Hibrit modelin operatörü, "kendi kendini yönetmeye" benzer şekilde kendi işine sahip olabilir, yani kendi kendine satın alma ve satış işlemlerini yapar, aynı zamanda kendi ürünlerini satan satıcılar da bünyesine dahil edilmiştir. Bu nedenle entegre modelin operatörü, hem kendi işlemlerini hem de satıcıların kullandığı platformu/pazaryerini yönetmesi gerekir.

Bazı entegre operatörler ödeme, lojistik, ithalat ve ihracat, tanıtım, sigorta ve tüketicinin korunması konusunda kendi hizmetlerini sunarlar. Satış işlemlerinde bu hizmetleri kullanmaları için satıcılardan talepte de bulunabilirler.

“E-COMMERCE FULFILMENT: IMPLICATIONS FOR CUSTOMS” E-Commerce Package kapsamında DGÖ bünyesinde e-ticaret fulfilment süreçlerine ilişkin olarak gelecekte üye ülkelere yol gösterici olması amacıyla bir rehber olarak tasarlanmaktadır.

24-26 Ekim 2023 tarihlerinde Brüksel’de gerçekleştirilen DGÖ Daimî Teknik Komitesinin 241/242. oturumunda da ayrı bir gündem maddesi olarak “Fulfilment” başlığı ele alınmış ve yeni bir DGÖ enstrümanı olarak tasarlanan “E-Commerce Fulfilment: Implications for Customs” belgesinin taslak olarak hazırlandığı ifade edilerek; gelecekte paydaşlarca kullanılmak üzere bir rehber

olarak tasarlanan belgenin kapsamının belirlenmesi için ülkelerin görüşleri alınmış, sonuç olarak standart uygulamaların hayata geçirilebilmesini teminen bahse konu belgenin çalışma grubu düzeyinde çalışılmasına ve kabul edildikten sonra "E-Commerce Package"ın bir parçası olarak uygulamaya geçirilmesine karar verilmiştir.

Dijital Çağı Kucaklamak

Teknolojiden yararlanmak, inovasyonu teşvik etmek ve yeni nesil gümrük profesyonellerini yetiştirmek" mottosu ile düzenlenen "Technology Conference & Exhibition" etkinliğinde; insanı teknolojik dönüşümün odağına alarak gümrüklerin; ticaretin kolaylaştırılması, toplumun korunması ve gelirin toplanması görevlerini yerine getirirken yenilik ve teknolojiden nasıl yararlanabileceğine yönelik fırsatları keşfetmesinin önemi vurgulanmış ve gümrükler ile e-ticaretin diğer paydaşları arasındaki işbirliği, DGÖ Sınır ötesi E-ticaret Standartlar Çerçevesinin uygulanmasında veri ve teknolojinin kullanımı ile güvenli ve sürdürülebilir bir e-ticaret ekosistemi tartışılmıştır.

2023 yılı faaliyetlerinden DGÖ bünyesinde rutin olarak gerçekleştirilen Daimi Teknik

Komite oturumlarından 239/240. ve 241/242. oturumların ana başlıklarından biri yine sınır ötesi e-ticaret olarak belirlenmiştir. 239/240. oturumda; sınır ötesi e-ticarette yasal ve operasyonel süreçler ile politikalarda altyapının kurulması/geliştirilmesi amacıyla gümrük idarelerine rehberlik etmek amacıyla "WCO E-Commerce Package" başlığı altında toplanan ve DGÖ bünyesinde gerçekleştirilen konuya ilişkin belge, araç ve faaliyetler bütünü olarak tanımlayabileceğimiz enstrümanın güncel tutulması ve geliştirilmesinin hayati önem taşıdığı; bu doğrultuda özellikle üye ülke uygulamaları ve edinilen tecrübelerin paylaşılmasının büyük katkı sağladığının altı çizilmiştir. Ek olarak; kıymet tespitinde yaşanan sorunlar ve paydaşlararası ileri işbirliği gerekliliği vurgulanmıştır.

WCO E-COMMERCE PACKAGE: DGÖ Sınır Ötesi E-Ticaret Standartlar Çerçevesi ve anılan Çerçeveye ilişkin yayımlanan destekleyici ve uygulamaya yönelik enstrümanlardan oluşan bir bütündür.

Bir sonraki oturum olan 241/242. oturumda ise; sınır ötesi e-ticaret tüm boyutlarıyla ele alınarak DGÖ tarafından hazırlanan "E-Commerce" başlıklı belge sunulmuş ve anılan belge ile ilk olarak "WCO E-Commerce Package" 2. dört yıllık periyodik gözden geçirmesine (2022-2026) ilişkin öne çıkan konuların derlenmesi; ikinci olarak kapasite geliştirme ve bilinirlik artırma aktivitelerinin raporlanması ve son olarak e-ticaret fulfilment süreçlerinin

gümrük perspektifinden ele alınmasına ilişkin yeni bir DGÖ aracının taslağının oluşturulmasının hedeflendiği dile getirilmiştir.

Tecrübe paylaşımı ise bir diğer öne çıkan konu olmuş ve bu kapsamda üyeler tarafından sunumlar gerçekleştirilmiştir. Ülkemizce e-ticaretin basitleştirilmesine yönelik uygulamalarına ilişkin “Hızlı Kargoda Kolaylaştırmalar & Basitleştirmeler” başlıklı bir sunum gerçekleştirilerek; ithalat ve ihracat iş akışları ile birlikte BGB (Basitleştirilmiş Gümrük Beyanı) uygulamamızın detayları ve tüm e-ticaret paydaşları için sağladığı avantajlar paylaşılmış, devamında sınır ötesi e-ticaret ekosisteminde paydaşların karşı karşıya kaldığı zorluklar (rekabet, hızlı büyüme, dijitalleşme, kolaylaştırma ve basitleştirme, standardizasyon) gümrük idareleri açısından ele alınmış ve son olarak ülkemiz e-ihracatında geleceğe yönelik vizyonumuzun paylaşılması amacıyla yürütülen (e-faturadan BGB verilebilmesi ve e-irsaliye ile e-ihracat yapılabilmesine yönelik) projelerimize ve tüm paydaşlara ulaşmak gayesi ile gerçekleştirilen bilgilendirme faaliyetleri kapsamında yapılan çalışmalar sunulmuştur.

IMPORT ONE STOP SHOP (IOSS):

AB tarafından 2021’de 22 Avro olan KDV istisnası kaldırılmış ve B2C satışlarda kıymeti 150 Avro’yu aşmayan düşük kıymetli sevkiyatlarda her AB üyesi ülke tarafından belirlenmiş oranda KDV tahsil edilmesi uygulamasına geçilmiştir.

Bu noktada, kadın girişimcilerin de e-ticaret ekosistemine dahil edilerek ekonomik kalkınmanın yerelden de desteklenmesine yönelik hedeflerimiz ayrıca vurgulanmıştır. Benzer şekilde; “E-ticarette AB gümrük reformu” kapsamında Avrupa Birliği tarafından hayata geçirilmesi öngörülen ve “Kova Sistemi (Buckets System)” olarak adlandırılan yeni uygulamanın detayları paylaşılmıştır.

Simplified tariff treatment (buckets system)

A (voluntary) 5-tier bucket system to simplify calculation of duties

Anılan uygulama ile; vergisel boyutta ürün kategorileri belirlenerek %0’dan %17’ye kadar basitleştirilmiş vergi oranları ile ürünün varış yerine kadarki navlun giderlerinin ürün fiyatına dahil edilmesi suretiyle gümrük vergilerinin hesaplanacağı; vergilerin satış anında platformlarca tahsil edileceği ve KDV için kullanılan IOSS (Import One Stop Shop/Tek Noktadan İthalat) sisteminin kullanımına devam edileceği dile getirilmiştir.

AB-KDV UYGULAMASI

IOSS-IMPORT ONE STOP SHOP

İthalat Control Sistemi 2 (Import Control System 2-ICS2)

Avrupa Birliği, kargolara varış öncesi geniş kapsamlı bir ön bilgi sistemi olan ICS2 ile desteklenen yeni bir gümrük güvenlik ve emniyet programı uygulamaktadır.

ICS2, varışlarından önce AB'ye giren tüm mal ve eşya hakkında veri toplamak için oluşturulmuş yeni bir BT sistemidir. Ekonomik Operatörler, güvenlik verilerini Giriş Özet Beyanı (ENS) aracılığıyla İthalat Kontrol Sistemi'ne bildirmek zorundadır.

Bu Sistem, 3 aşamada hayata geçirilecek şekilde planlanmıştır.

Sistemin posta operatörleri, ekspres kargo taşımacılığı, navlun sevkiyatı ve lojistik hizmet sağlayıcıları ve havayolu taşımacılığı sektörlerini doğrudan etkileyen 2. sürümü 1 Mart 2023 tarihi itibarıyla uygulamaya alınmıştır.

Küresel Hava Kargo Taşımacılığında Gündem

DGÖ ve Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) tarafından ilki 2013 yılında yayımlanan ve 2023 yılında revize edilen Moving Air Cargo Globally adlı çalışma; gümrükler ile gönderici ve yer hizmetleri gibi tüzel kişiliklerin sorumluluk alanlarını, tarafların rollerini anlatmayı hedeflerken aynı zamanda, bu paydaşların düzenleyici çerçeveler içinde, bir arada çalışarak kargo/postayı nasıl daha güvenli bir şekilde taşıyabileceğini açıklamaktadır. Hava kargo taşımacılığı kendi içinde, fiziksel karakteristiği bir hayli karışık ve değişken bir yapıda olduğu için kargo sürecine, birden çok paydaşın taraf olabildiği belirtilmiştir.

Bu taraflar; gönderici (shipper), nakliyecisi (freight forwarder), yer hizmetleri, taşıyıcı (carrier/taşıyan uçak), nakliyecisi (destination freight forwarder) ve alıcı şeklinde olabileceği gibi,

Konsinye ihracatta gönderici/ihracatçı (consignor), nakliyecisi (origin freight forwarder), yer hizmetleri, taşıyıcı (carrier/taşıyan uçak), yer hizmetleri, nakliyecisi (destination freight forwarder) ve alıcı (consignee) şeklinde olabilmektedir.

İki durumda da tüm tarafların ortak sorumluluğunun, ilgili kanunlara bağlı olarak kargonun güvenliğini sağlamak olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca, yayınlanan çalışmada ICAO'nun düzenleyici çerçevesi hakkında ayrıntılı bilgiye yer verilmiştir.

Hava kargo güvenliğinin yasal çerçevesi aşamalı olarak geliştirilmiş, Chicago Havacılık Güvenliği Sözleşmesi Ek-17' de bir dizi standart ve uygulama önerileri belirtilmiştir. Ayrıca bu Sözleşmenin uygulanması sırasında yol göstermesi adına, Havacılık Sözleşmesi El Kitabı (8973 Sayılı Belge, özellikle 13 üncü Bölümdeki Kargo ve Posta bölümleri) ve COVID-19 döneminde geçici kılavuzlar gibi belgeler yayınlanmıştır. Bu yasal çerçevenin, proaktif bir yaklaşımla yeni tehditlere karşılık verilebilmesi adına belirli aralıklarla güncellendiği belirtilmiştir.

ICAO Çerçevesine Göre Tedarik Zincirindeki Taraflar:

- Hava Aracı İşletmecileri (Aircraft Operators)
- Onaylanmış/Yetkilendirilmiş Temsilciler (Regulated Agents)
- Tanınmış/Onaylanmış Gönderici (Known Consignor)

Tedarik zinciri süreçlerinde bazı durumlarda, kargonun incelenmesi uzun sürebildiği için ICAO, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsünden farklı bir statü oluşturarak tanınmış/onaylanmış gönderici rejimini devreye sokmuş ve göndericinin, kendi ürününü, daha sonradan kontrolü mümkün olmayan bir eşya olsa bile, kendisinin kontrol etmesini ve işlemlerin hızlandırılmasını sağlamıştır. Tanınmış/onaylanmış gönderici, eşyanın teslimine kadar tüm tedarik zinciri boyunca, gerektiğinde eşyanın yeniden kontrol edilmesi ya da emniyete alınmasını gerektiren durumlarda, tarafların devreye girebilmesi amacıyla, kargo veya postasının emniyette olduğunu gösteren “Sevkiyat Güvence Beyanı (Consignment Security Declaration, CSD)”nı paylaşmak durumunda olduğunu da açıklamıştır.

Öte yandan, DGÖ'nün düzenleyici çerçevesi, aşağıdaki başlıklar altında sıralanmıştır.

Hem ulusal hem uluslararası etkileri olan SAFE Standartlar Çerçevesi:

- Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü
- Modern Gümrük işlemleri (Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve

Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme / Revize Kyoto Sözleşmesi)

- Gelişmiş Bilgi Akışı (Varış Öncesi Kargo Bilgisi/ACI)
Varış Öncesi Kargo Bilgisinin yanı sıra DGÖ yeni bir basamak olarak Yükleme Öncesi Kargo Bilgisi (PLACI) sistemini getirmeyi de amaçladığı belirtilmiştir.

Son olarak, sınır ötesi e-ticareti hızlandırmayı amaçlayan, küçük miktarlı gönderileri basit işlemlere tabi tutmayı amaçlayan DGÖ E-ticaret Standartlar Çerçevesi.

Yayınlanan çalışmada, iki organizasyonun hem güvenliği sağlamak hem de sınır ötesi ticareti yavaşlatmamak adına sağladığı statülerin yanında, DGÖ-ICAO ortak bildirisine de özetle şu şekilde yer verilmiştir:

İki organizasyon da gümrük ve havacılık güvenliği otoriteleri ile daha fazla iş birliğine gidebilmek için, oluşturduğu programları (Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü, Yetkilendirilmiş Temsilci ve Tanınmış/Onaylanmış Gönderici) birbirine uyumlu hale getirmeyi amaçladıklarını açıklamışlardır.

Son olarak, hava kargo taşımacılığının geleceği üzerinde durulmuş ve bu yolla yapılan taşımacılığın kalkınma ve büyümeye etkisini incelemiştir. Hava kargo taşımacılığı sayesinde, coğrafi olarak dezavantajlı bölge ekonomilerinin canlanacağı, dünyanın ticari olarak daha çok birbirine bağlanacağı ve bu yolla yapılan taşımacılığın sürdürülebilir ekonomiye destek olacağı belirtilmiştir.

E-Ticaret Pazarın Posta Operatörlerinin Adaptasyonu: Dünya Posta Birliğinin Öne Çıkan Faaliyetleri

Posta yoluyla taşınan sınır ötesi e-ticaret eşyası da 2023 yılının en çok tartışılan başlıklarından biri olmuştur. Hızlı kargo taşımacılığına göre farklılaşan yönleriyle posta taşımacılığı ile ilgili olarak posta idarelerinin bir yandan rekabetçiliklerini korurken bir yandan da hızlı ve güvenli bir taşıma faaliyeti gerçekleştirilmesi adına hayata geçirebilecekleri uygulamalar, posta taşımacılığı yapan kuruluşların uluslararası çatı örgütü olarak görev yapan Dünya Posta Birliği (DPB) düzeyinde tartışılmıştır.

DPB'nin faaliyetlerinde ulusal posta operatörleri başta olmak üzere posta sürecine dahil olan çeşitli aktörlerle yapılan toplantılarda lojistik ve sınır ötesi e-ticaret; posta servislerini çeşitlendirme stratejileri; güvenlik ve emniyet ile sürdürülebilirlik ön plana çıkmıştır. DPB'nin küresel çapta sahip olduğu posta ağının kapsamı düşünüldüğünde, e-ticaret işlemlerinde posta operatörlerinin üstelenebileceği önemli rol ön plana çıkmaktadır. 150 yıllık bir geçmişi olan DPB, bu bağlamda ülkelerin posta operatörlerinin günümüzün rekabetçi küresel e-ticaret ekosistemine başarılı bir şekilde dahil olabilmesi için, 2023 yılında bu köklü deneyimini dijitalleşme ve veri paylaşımı gibi konularda

birçok aktörü bir araya getirdiği tartışmalarda ortaya koymuştur.

Bu kapsamda; "Gümrük ve posta yoluyla sınır ötesi e-ticarette karşılaşılan zorluklar ve fırsatlar" teması ile DGÖ-DPB ortaklığında ilki düzenlenen küresel konferans ile yenilenen DGÖ-DPB işbirliği anlaşması çerçevesinde ilk adım olarak küresel posta zincirinde koordinasyon, işbirliği ve güvenliğin artırılması ve gümrük süreçlerinin kolaylaştırılmasına yönelik fırsatların keşfedilmesi için paydaşlarla bir araya gelinmiş; bilgi, deneyim ve iyi uygulama örnekleri paylaşılmış; veri paylaşımının ve standartlaştırılmış politikalar ortaya koymanın önemine vurgu yapılmıştır.

Hızlı süreçler ve etkin risk analizleri için posta idareleri, gümrükler ve diğer paydaşlar arası gelişmiş bir veri paylaşım ağının kurulmasının ve DPB ve DGÖ standartlarını esas alan modellerin kullanılmasının, hali hazırda veri paylaşım ağına dahil olmayan ülkelerin de sisteme dahil edilmesinin en temel adımlar olarak göze çarptığı ve bu doğrultuda Customs Declaration System (CDS), The Automated System for Customs Data (ASYCUDA/ASYHUB) ve IPS (International Postal System) gibi sistemler ile yapay zeka gibi yeni nesil teknolojilerin etkin kullanımının teşvik edildiği ifade edilerek işbirliğine vurgu yapan DGÖ-DPB arasında "Güvenli, Emniyetli ve Verimli Küresel Ticaretin Kolaylaştırılmasına İlişkin Ortak Deklarasyon" yayımlanmıştır.

DGÖ-DPB ortaklığında posta gönderilerinin gümrük işlemlerine ilişkin konuların ele alındığı ana organ olarak çalışmalarını yürüten DGÖ-DPB İrtibat Komitesinin 43. Toplantısı da yılın son çeyreğinde gerçekleştirilmiş ve posta gönderilerinin işlemlerinde risk analizinden, paydaşlar arası gelişmiş elektronik veri paylaşımına, tehlikeli maddeler ile ateşli silahlar gibi taşınması yasaklı ya da kontrol altında yapılması gereken gönderilerin tespitinden CDS/IPS gibi posta idarelerince kullanılan/kullanımı öngörülen sistemlere, Yeşil Gümrükler Eylem Planının posta gönderileri açısından yansımalarından DGÖ ile DPB nezdindeki uluslararası belgeler ve araçların güncellenmesi ya da geliştirilmesine yönelik planlara kadar geniş bir yelpazede konular ele alınmış ve kapsamlı bir bilgilendirme ile üye ülke posta ve gümrük idareleri arası bilgi ve tecrübe paylaşımı yapılmıştır.

Anılan başlıklar arasında risk analizi ve istatistik süreçlerinde oldukça faydalı olması beklenen posta ile gönderilen e-ticaret gönderilerinin diğer gönderilerden ayrıştırılabilmesine olanak sağlayacak şekilde CN22/CN23 formlarının yeniden düzenlenmesi önerisi öne çıkmıştır. Halihazırda posta gönderilerinin beyanında kullanılan CN22/CN23 formlarının formatı ve açıklamalar bölümlerinde yer alan

bilgilerin güncellenerek gönderilerin kişisel/e-ticaret olarak ayrıştırılabilmesinin sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kapsamda; formlarda yer alan içerik/eşya kategorisi bölümlerinde “E-commerce goods” seçeneğinin yer alması, ayrıca “commercial sample” kutusunun hacimsel büyüklüğü nedeniyle “Business to business commercial sale of goods” olarak değiştirilmesi tartışılmış olup, konuya ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)

Ticaret, finans, teknoloji, yatırım ve sürdürülebilir kalkınmanın bir bütün olarak ele alınması amacıyla Birleşmiş Milletler sistemindeki odak noktası olan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) üç sütunlu –politika araştırması ve analiz, teknik işbirliği ve fikir birliği oluşturma– çalışma prensibi ve çokpaydaşlı ortaklıklardan yararlanma yeteneği sayesinde, daha kapsayıcı bir dijital ekonomi oluşturmaya katkı sağlamaktadır.

UNCTAD da e-ticaret ve dijital ekonominin faydalarının her yerde, tüm insanlara ulaşmasını sağlamak ve gelişmekte olan ülkelerin kapasitesini geliştirerek dijital ortamı daha iyi yönetmek için 2023 yılı boyunca çeşitli girişimlerde bulunmuştur.

E-Ticaret Hazırlık Değerlendirmeleri

Yılın ilk çeyreğinde E-Ticaret Hazırlık Değerlendirmeleri (eT Ready) tavsiyelerinin uygulanmasını desteklemek

için 2020'den beri yürürlükte olan ve UNCTAD'ın Uygulama Destek Mekanizması kapsamında, üçüncü inceleme hazırlıklarını başlatmak ve metodolojisini Afrika, Asya ve Pasifik yararlanıcı ülkelere tanıtmak amacıyla çevrimiçi kapasite geliştirme çalışmaları düzenlenmiştir.

Yapılan çalıştayların ardından, söz konusu hazırlık değerlendirmelerinin hızlı bir şekilde uygulanmasına yönelik raporun üçüncü baskısı yayımlanmıştır. 2020 ve 2022 tarihli önceki raporlarda yer alan tavsiyelerin ve diğer kapasite geliştirme faaliyetlerinin sonuçlarına dayanan son rapor, incelemeye katılan 20 ülkenin deneyimlerinden ve katkılarından faydalanırken, aynı zamanda uygulama sürecinde karşılaşılan zorlukları da ortaya koymuştur.

Partner ülkelerin dijital teknolojileri ve e-ticareti ekonomik ve sosyal kalkınma için bir katalizör olarak nasıl kullandıklarını, çeşitli politika alanlarında yenilikleri nasıl tetiklediğini ve işletmelerle tüketiciler için yarattığı yeni fırsatları göstermiştir.

Rapora göre, başarı elde edilen yedi alan:

1. E-ticarete hazırlık ve strateji oluşturma
2. Bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısı ve hizmetler
3. Ticaretin kolaylaştırılması ve lojistik
4. Yasal düzenleyici çerçeve
5. Ödeme sistemleri çözümleri
6. Dijital yeteneklerin gelişimi ve eğitim
7. Finansmana erişim kolaylığı

unctad.org

Uygulama sürecinde karşılaşılan sorunlardan bazıları ise şöyle sıralanmıştır:

- İçsel faktörler: Politik vaatlerle ekonomik hedeflerin örtüşmemesi, uygulayıcı kurumlardaki yetişmiş personel eksikliği ve uygulama düzeylerinin farklılığı, finansman açıkları ve bütçe kesintileri, dijital bölünmenin yol açtığı ekonomik ve sosyal eşitsizlikler, özel sektör ve diğer paydaşlarla kurulan zayıf bağlantı vb.
- Dışsal faktörler: İklim değişikliği ve çevresel bozulma, ekonomik ve finansal dalgalanmalar, salgın hastalıklar ve gıda güvensizliği, siyasi istikrarsızlık ve bölgesel çatışmalar, enerji ve gıda fiyatlarındaki devamlı yükseliş vb.

Şubat ayında yayımlanan UNCTAD'ın amiral gemisi Dijital Ekonomi Raporunun ilk bölgesel baskısı olan "Pasifik Sürümü 2022" ise, Pasifik'te ortaya çıkan dijital ekonominin gelişimi ve politika sonuçlarını

inceleyerek Bölgesel E-Ticaret Stratejisi ve Yol Haritasındaki önceliklere ve uygulamalarına yer vermiştir.

Öne çıkan konular; izole bir iç pazar yapısından kurtularak bölgesel ve uluslararası pazarlara erişim, pandeminin hızlandırdığı dijital dönüşüm, çevrimiçi platformların yükselişi ile yeni mobil para ve elektronik ödeme sistemleri olmuştur.

Yeşil Teknolojiler

Mart ayında hazırlanan Teknoloji ve İnovasyon 2023 Raporunda, yeşil teknolojilerin (daha küçük karbon ayak izine sahip ürün ve hizmetler) ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve teknoloji kapasitelerini geliştirmek için gelişmekte olan ülkelere sunduğu fırsatlar vurgulanmış; yapay zeka, nesnelerin interneti ve elektrikli araçlar gibi 17 yeşil ve öncü teknolojinin pazar büyüklüğü ve bunların istihdam yaratma potansiyeli analiz edilmiştir. Ayrıca, gelişmekte olan ekonomilerde ortaya çıkan yeşil endüstrileri desteklemek ve bu ülkelere teknoloji transferini kolaylaştırmak için, fikri mülkiyet haklarına (IPR) yönelik (TRIPS Anlaşması gibi) küresel ticaret kurallarında reform yapma çağrısında bulunulmuştur. IPR alanındaki mevcut düzenlemeler hak sahiplerini sıkı sıkıya korumakla birlikte, farklı sektörlerin ihtiyaçları ve farklı gelişim aşamaları dikkate alınarak, teknolojik açıdan zayıf ve daha az çeşitlendirilmiş ürün üreten gelişmekte olan ekonomilerin iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine izin verecek ölçüde gözden geçirilmesi gerektiği hatırlatılmıştır.

UNCTAD ve DTÖ koordinasyonunda "DTÖ Kamu Forumu 2023 - Çevresel Açından Sürdürülebilir E-Ticaret ve Kalkınma" oturumu gerçekleştirilmiş, politika deneyimlerinin, iyi uygulamaların ve iş çözümlerinin paylaşıldığı forumda, kapsayıcı ekonomilere katkıda bulunan ve iklim hedeflerine hizmet eden çevresel açıdan sürdürülebilir e-ticareti ilerletmenin yolları gösterilmiştir. Öne çıkan başlıklardan bazıları; dijital ticaret ve vergi politikası, kapsayıcı döngüsel ekonomi, dijital hizmet standartlarının önemi, dijitalleştirilmiş tedarik zincirleri üzerinden yeşil ekonomiye geçiş, dijital uçurumun kapatılması, tedarik zincirlerinde karbon sayımı için blockchain teknolojilerinden faydalanmak, yarı iletkenlerin küresel ticareti, ürün düzenlemelerinin takibinde tek durak, kritik minerallerin yeraltından çıkartılması ve ticareti ile karbon nötr endüstriler olarak sıralanmıştır.

Herkes İçin E-Ticaret

E-ticaretin bir kalkınma aracı olarak benimsenmesi ve dijital devrimin daha kapsayıcı hale getirilmesi gayesiyle 2016 yılında hayata geçirilen "Herkes için E-Ticaret" girişimi ile UNCTAD, e-ticaret konusunda teknik yardıma ve kapasite geliştirmeye ihtiyaç duyan gelişmekte olan ülkeleri bu yardımı sağlayabilecek gelişmiş ülkelerle buluşturmaya devam etmiştir.

Bu kapsamda, 20-21 Mart tarihlerinde UNCTAD ile Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu Komisyonu (ECOWAS) koordinasyonunda, ilgili ülkelerin Bakanları ile diğer paydaşları bir araya getiren

ECOWAS E-Ticaret Stratejisinin geliştirilmesine yönelik Beşinci Bölgesel Toplantısı düzenlenmiş, uygulama planının ayrıntılı sunumlarına ve önemli gelişmelere yer verilmiştir. Görüşülen konular; bölgesel entegrasyonun teşviki, yapısal değişim ve kalkınmayı hızlandırmak için teknolojiye yararlanmak, ekonomik çeşitlendirme, istihdam yaratma, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim ile ihracatın desteklenmesi olmuştur.

Nisan ayında "Kadın Liderliğindeki Dijital İşletmelerin Büyütülmesi: Latin Amerika ve Karayipler İçin Bir Fırsat" temasıyla Latin Amerika ve Karayiplerdeki kadın dijital girişimcilere yönelik yüz yüze e-ticaret ustalık eğitimleri organize edilmiştir. Bir dizi teknik beceri geliştirme, çevrimiçi bir işletmenin nasıl geliştirilip büyütüleceğine ilişkin kritik unsurlar, network oluşturma vb. üzerine dersler verilmiştir.

E-Ticaretin Ölçülmesi

Bilgi ve iletişim teknolojileri, e-ticaret ve kalkınma için dijital ekonomi konusundaki çalışmaları güçlendirmek, böylece gelişmekte olan ülkelerin gelişen dijital ekonomiye dahil olmalarını ve bundan faydalanmalarını desteklemek amacıyla Mayıs ayında Hükümetlerarası Uzmanlar Grubunun altıncı oturumu düzenlenmiş, oturumda, e-ticaretin ve dijital ekonominin ölçülmesinde uluslararası kuruluşların çalışmalarına ve ankete dayalı olmayan ölçümlerin kalitesine değinilmiştir. Dijital ekonominin tanımlanması ve ölçümünde uluslararası örgütler nezdinde birlik henüz sağlanamamış olmamakla birlikte, bu

tekniklerden bazılarının web kalıntıları (web scraping) tekniği veya resmi istatistik birimlerinin karşılıklı veri paylaşımı olabileceği belirtilmiştir. Birçok ekonomik, sosyal ve çevresel sorumlulukların üstesinden gelmek ve kapsayıcı ekonomik kalkınmada yeni fırsatlar elde etmek için verilerin stratejik önemini yanı sıra, hükümetlerarası sistematik-sürdürülebilir işbirliği sayesinde veri asimetrisinin giderilebileceği, dijital platformların pazar yoğunlaşması ve pazar gücündeki artışın, tüketici davranışları ve rekabet üzerindeki etkisi konusundaki endişelerin giderilmesi için yasal düzenlemelerin yeniden şekillenebileceği, şeffaflık ve izlenebilirlik artışı için akıllı lojistik çözümlerin desteklenebileceği ifade edilmiştir.

E-ticaretin tanımının güncellenmesi ile e-ticaret ve dijital ekonominin ölçülmesi konusu gitgide ağırlık kazanmaya başlamış, bu alanda istatistiklerin kalitesini, kullanılabilirliğini ve karşılaştırılabilirliğini geliştirmek amacıyla oluşturulan çalışma grubunun dördüncü toplantısı 30 Kasım-1 Aralık tarihlerinde yapılmıştır. E-ticareti ölçmeye yönelik girişimlerden öğrenilen dersler ve ölçümde karşılaşılan sorunların çözümü görüşülmüş, toplantıda iyi uygulamalara ilişkin güncel örneklerle de yer verilmiştir. Aynı zamanda, IMF-OECD-UNCTAD-DTÖ işbirliğinde hazırlanan "Dijital Ticaretin Ölçülmesine İlişkin El Kitabı"nın ikinci baskısı tanıtılmıştır.

Küresel Ekonomide Karşılaşılan Zorluklar

UNCTAD tarafından yayımlanan Ticaret ve Kalkınma 2023 Raporunda ise; küresel

ekonominin durgunluğa girdiği ve geçen yıla kıyasla çoğu bölgede büyümenin yavaşladığı, artan eşitsizliklerin ve borç yükünün geleceğe gölge düşürdüğü bir dönüm noktasında olduğu ifade edilmiştir. Faiz oranlarındaki artış, zayıflayan para birimleri ve ihracatın büyümesindeki yavaşlamanın, hükümetlerin iklim değişikliğiyle mücadelede ihtiyaç duyduğu mali yeterliliği daralttığı ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşma ihtimalini zayıflattığı uyarısında bulunulmuştur. Bu dinamikler ışığında küresel zorluklarla yüzleşmek ve uluslararası ticareti geliştirmek için, dayanıklı tedarik zincirleri oluşturma, adil enerji geçişini sağlama, yolsuzlukla mücadele ve güvenli bir dijital altyapı geliştirmenin yanı sıra, ülkelerin üretim, tüketim ve ticaret profillerini yeniden tasarlamalarına yönelik politika alanı yaratmak amacıyla mevcut uluslararası ticaret anlaşmalarının gözden geçirilmesi gibi politika önceliklerini karşılayabilecek yeni bir fikir birliğine varılmıştır.

Dijital Ekonominin Geleceğini Şekillendirmek

4-8 Aralık tarihlerinde, daha kapsayıcı ve sürdürülebilir dijital ekonomi için, "Dijital ekonominin geleceğini şekillendirmek" temasıyla "e-Ticaret Haftası 2023" düzenlenmiştir. Bakanlığımız uzmanlarının da aralarında bulunduğu binlerce katılımcının hibrit ortamda bir araya geldiği organizasyonda, yapay zekanın dijital gelişime etkisi, pazaryerlerinin yönetimi, çevre dostu dijital uygulamalar, kadın dijital girişimcilerin desteklenmesi ve gelişmekte

olan ülkelerde dijital altyapının hızlandırılması gibi konular görüşülmüştür. Gündemi meşgul eden bazı başlıklar;

- Gümrüklerde veri alışverişinin kolaylaştırılmasında ve e-ticaret süreçlerinin geliştirilmesinde ortak bir "gümrük dili" oluşturmayı amaçlayan DGÖ Veri Modeli,
- OECD KDV Küresel Forumu ve dijital ticarete dolaylı vergilendirme,
- ABD'nin baskın BigTech modeli ile Çin'in devletçi yaklaşımına karşın üçüncü bir seçenek olarak tasarlanan AB Küresel Geçit Girişimi (Global Gateway),
- UNCITRAL Elektronik Aktarılabir Kayıtlara Dair Model Yasa Tasarısı (MLETR),
- Kağıtsız ticarete ilişkin Ticaret Lojistiği Bilgi Hattı (TLIP),
- BM Dijital ve Sürdürülebilir Ticaretin Kolaylaştırılması Küresel Araştırması (UN Global Survey),
- Uluslararası Ticaret Odası (ICC) Dijital Standartlar Girişimi,
- Asya, Afrika ve Latin Amerika pazaryerlerinin incelenmesine yönelik çalışmalar (AME-Asia Marketplace Explorer, LACME-Latin America and Caribbean Marketplace Explorer)

Dijital Pazarlarda Rekabetin Korunması

19 Aralıkta UNCTAD'ın "Dijital pazarlarda rekabetin korunması - Gelişmekte olan ülkeler için politika seçenekleri" konulu çalışmasında; pazar araştırmaları ve pazar analizleri gibi esnek araçların yanı sıra, gelişmekte olan ülkelerin, yenilikleri

engellemeden dijital pazarlardaki rekabete aykırı uygulamaları ortadan kaldırmaya yönelik politikaları incelenmiş, Hindistan'ın Dijital Rekabet Yasası Taslağı, Çin'in dijital alanda tekeli uygulamaları yasaklaması, Brezilya'nın telekomünikasyon kurumunun güçlü dijital platformları denetlemesine ve yaptırım uygulamasına izin veren yasa tasarısı gibi çeşitli politika araçlarına değinilmiştir.

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜNÜN GÜNDEMİNDE E-TİCARET

Ülkeler arasındaki ticaretin kurallarını çizen Dünya Ticaret Örgütü'nün gündeminde de e-ticaret 2023'te büyük yer tutmuştur.

Aralık 2017'de e-ticaretin ticaretle ilgili yönlerine ilişkin DTÖ müzakerelerini başlatma niyeti ile başlayan bu çalışmalar, küresel ticarete esen e-ticaret rüzgarı ile etkisini 2023 yılında daha da hissedilir şekilde göstermiştir.

DTÖ bünyesindeki e-ticaret tartışmaları, konunun ulusal ve küresel düzeyde tüm yönleriyle ele alınması sayesinde bu yoldaki

ülkelere rehberlik etme misyonunu fazlasıyla yerine getirmektedir. Sadece küresel ortaklar değil küçük işletmelerden tüketicilerin uluslararası düzeyde korunmasına kadar çeşitli zeminlerde tartışmalar yürütülmüş ve ülke deneyimleri paylaşılmıştır. Bu kapsamda e-ticaret teması ile 2023 yılında 30'dan fazla etkinlik ve oturum gerçekleştirilmiştir.

Ülkelerin Kalkınmasında E-Ticaretin Rolü ve Deneyimler

E-ticaret konusunda özel tartışmaların yürütüldüğü; işletmeler, tüketiciler ve küresel ekonomi için e-ticaretin önemini vurgulandığı oturumlarda e-ticaret konusunda ülke deneyimlerinin paylaşılması öne çıkan hususlardan biri olmuştur.

Söz konusu oturumlarda üyelerce DTÖ'nün e-ticarette tüketicinin korunmasını geliştirmede tek başına veya başkalarıyla işbirliği içinde oynayabileceği rol vurgulanırken, konu hakkındaki uluslararası çerçevenin belirsizlikten kurtarılması gerektiği, böylece güvenli, şeffaf ve güvenilir bir uluslararası ticaret ortamının mümkün olabileceğinin altı çizilmiştir.

Hem yurt içi, hem de sınır ötesi e-ticarete dahil olan çevrimiçi tüketicinin korunmasına ilişkin bazı temel ve ortak ilkelerin ülkeler arasında yer almasına çaba gösteren DTÖ, tüketicinin korunması konusunda ulusal düzenlemelerin uygulanmasının yanı sıra bunların uluslararası ilke ve değerlerle uyumlaştırılması ve gerekirse ülkeler

arasında koordineli hareket edilmesinin önemli bir ihtiyaç olduğunu ve 164 üyesi ile birlikte DTÖ'nün bu amaca hizmet edebilecek önemli bir platform olduğunu vurgulamıştır. Bu sebeple DTÖ üyeleri halihazırda yasal çerçeve, açık veriler, tüketici güvenliği, veri akışı vb. gibi e-ticarete ilişkin ortak ilke ve kurallar üzerinde aktif olarak görüşmektedir.

Yıl boyunca e-ticaret özelinde yürütülen toplantılarda ayrıca dijital uçurum, e-ticarete ilişkin yasal çerçeve, elektronik iletme (electronic transmission) ilişkin gümrük vergilerine yönelik moratoryum, dijital ticaretin kolaylaştırılması, dijital sanayileşme ve e-ticaretle ilgili teknoloji transferi konuları gündeme alınmıştır. E-ticaret çalışma programı ve moratoryum Genel Konseyin de olağan oturumlarında tartışılmış ve raporlara konu edilmiştir.

Elektronik İletimlere İlişkin Gümrük Vergileri Hakkında Moratoryum

1998'den bu yana, DTÖ üyeleri düzenli olarak elektronik iletimlere gümrük vergisi uygulanmasına ilişkin Moratoryumun süresini uzatmaktadır.

Moratoryum sınır ötesi dijital içerik aktarımlarının (bilgisayar programları, video, ses, belge vb.) gümrük vergisi olmaksızın gerçekleşmesine olanak tanımaktadır.

Ancak dijital ticaretin artmasıyla birlikte elektronik aktarımlara yönelik ortak tanımların ortaya koyulması ihtiyacı ve vergi uygulanması ekseninde Moratoryum üzerindeki tartışmalar da yoğunlaşmıştır.

E-Ticareti Teşvik Etmede Dijital Kamu Altyapısının Etkisi

Hindistan e-ticareti teşvik etmede dijital kamu altyapısının rolü üzerine vurgu yapmış ve bu çerçevede ülke deneyimlerini paylaşmıştır. Hindistan'ın dijital dönüşümünde devrim yaratan; kamu, işletmeler, start-up'lar ve geliştiriciler için kağıtsız ve nakitsiz hizmet sunumuna yönelik sorunları çözmek için benzersiz bir dijital altyapı sağlayan bir dizi API (Application Programming Interface) olarak tanımlanan India Stack, banka hesabı olan herkesin mobil cihaz kullanarak gerçek zamanlı dijital ödeme yapmasına olanak tanıyan, kamu ve sektör arasında kalkınmada işbirliğine dayalı bir yaklaşıma ve modüler bir tasarıma sahip olan Unified Payment Interface (UPI) ile alıcı ve satıcıların aynı platformu kullanma zorunluluğunu ortadan kaldıran Open Network for Digital Commerce gibi uygulamaların dijital erişilebilirlikteki rolünün altı çizilmiş ve tüketiciyi koruma, küçük işletmeleri e-ticarete teşvik etme ve her insanın dijital kanallara erişimine olanak sağlama noktasında kamunun sorumluluk alması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Bu çerçevede dijital kamu kaynakları olarak açık kaynaklar, açık API'ler (Application Programming Interface) ve halka açık standartlar oluşturduklarını belirten Hindistan, liman inşa etmeden ticaret yapılamayacağı gibi e-ticarette de kamunun dijital limanları oluşturması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Dijital uçurum temasına odaklanan görüşmelerde, gelişmekte olan ülkelerde e-ticaret ve mobil telekomünikasyon, iletişim, bilgiye erişim ve düşük işlem maliyetleri aracılığıyla e-ticaretin birçok insanın yaşamını nasıl dönüştürdüğüne dair gerçek örnekler konuşulmuş, ancak dijital teknolojinin benimsenmesinde ve kullanımında uluslararası düzeyde hala belirgin farklılıklar ve boşluklar olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda, dijital devrimin getirdiği avantajların herkes tarafından erişilebilir olmasını sağlamanın önemine odaklanılmış ve Hindistan'ın dijital kamu altyapısına yönelik önerileri tartışılmıştır. Gelecekte küresel ticaretin anahtarının e-ticaret olacağı vurgulanırken, e-ticarete katılımda engel olabilecek farklılıkları ortadan kaldırmanın, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin önüne geçmek için kilit olduğuna dikkat çekilmiştir.

2030'a kadar İnternet Trafiğinin 6 Kattan Fazla Artması Bekleniyor

Görüşmelerde Covid-19 pandemisinin güvenilir dijital altyapılara ve teknolojilere erişimin önemini arttırdığına, küresel internet trafiğinin 2030 yılına kadar altı kattan fazla artmasının beklendiğine, dolayısıyla veri odaklı bir ekonomiye ve topluma geçişte internet altyapısının önemine vurgu yaparak, dijitalleşmenin temel bir öncelik haline geldiği, dijital uçurumun insan odaklı ve sürdürülebilir bir şekilde ele alınması bağlamında uluslararası işbirliğinin oluşturulmasının Avrupa Birliğinin temel yaklaşımı olduğu ifade edilmiştir.

Geleneksel Ticaretin Dönüşümü: Kağıtsız E-Ticaret

DTÖ üyelerince dijital ticaretin ve elektronik işlemlerin tartışıldığı oturumda; Singapur, e-ticaret belgelerini halka açık bir blok zincirle bağlayan bir girişim olan TradeTrust oluşumundan bahsederek özellikle ülkeler arasında kağıda dayalı ticaretle ilgili maliyetleri azaltmak için dijitalleşmenin altını çizmiştir.

Birleşik Krallık ise özellikle küçük işletmeler için ticaret süreçlerini iyileştirmek ve ticari işlemleri daha kolay ve hızlı hale getirmek için dijital teknolojilerin kullanılmasına odaklanan ticaretin dijitalleşmesi faaliyetlerinden bahsederek, kâğıda dayalı süreçlerin dijitalleştirilmesinin önündeki yasal, teknik ve ticari engellerin ele alınmasıyla ticari dijitalleşmenin teşvik edilebileceğini kaydetmiştir.

Brezilya ise sınır ötesi işlemler için dijital "tek pencere" sistemlerinin uygulanmasına ilişkin deneyimini ve bu sistemin getirdiği daha hızlı gümrükleme, devlet gelirlerinin artırılması, uyum maliyetlerinin azaltılması ve gümrük prosedürlerinin şeffaflığının ve verimliliğinin artırılmasındaki etkisini paylaşmıştır.

E-Ticaret Çalıştayı

Bu gündem bağlamında, 1 ve 2 Haziran 2023 tarihlerinde DTÖ uluslararası kuruluşlarla bir çalıştay düzenleyerek tüketicinin korunması, dijital bölünme, moratoryum ile yasal ve düzenleyici çerçeveleri akademik düzeyde ele almıştır. Çalıştayda görüşülen konuların DTÖ

içerisindeki tartışmalara ve özellikle 2024'te gerçekleşecek ve elektronik iletimlere ilişkin gümrük vergilerinin görüşüleceği 13. Bakanlar Konferansına da ışık tutması amaçlanmıştır. Çalıştayın birinci gününde tüketicinin korunması ve dijital uçurum, ikinci gününde ise de elektronik iletimlere ilişkin gümrük vergileri ile yasal ve düzenleyici çerçeveler üzerinde tartışmalar yoğunlaşmıştır.

Elektronik İletimlere İlişkin Gümrük Vergileri

1998'den beri düzenli olarak süresi uzatılan elektronik iletimlere gümrük vergileri uygulanmamasına yönelik Kararın dijital ekonominin de yükselişe geçmesiyle tekrar gözden geçirilerek kaldırılması yönünde görüşler yoğunlaşsa da bir yandan bu sürenin 2 yıl daha uzatılması yönünde tartışmalar da sürmektedir. Konunun 2024'teki Bakanlar konferansında gündeme alınarak karar alınması beklenmektedir.

Çalıştayda ayrıca pandemi sırasında büyük ve küçük birçok şirket için e-ticaretin, kişisel iş kaybının azaltılmasına yardımcı olan bir cankurtaran halatı olduğu vurgusu yapılmıştır.

Dijital olarak sınır ötesine sunulan hizmetlerdeki büyümenin, ticaret verilerinde çarpıcı bir şekilde görüldüğü belirtilirken, DTÖ ölçümlerine göre, dijital olarak sunulan hizmetlerin küresel ihracatının 2005 ile 2022 arasında her yıl %8,1 arttığı; bunun mal ihracatında kaydedilen %5,6'lık büyümeden çok daha hızlı olduğu açıklanmıştır. Sadece on yıl

önce %8 iken, 2022'de bu hizmetlerin ihracatının değeri, toplam mal ve hizmet ticaretinin %12'sine denk gelen 3,82 trilyon ABD dolarına ulaşmıştır. Büyüme ve ticareti artırmasının yanı sıra, e-ticaretin kadınlar ve gençler için iş yaratmada da önemli bir kanal olduğu işaret edilmiştir.

Çalıştay, kuruluşlar olarak, üyelerin e-ticaretin avantajlarından yararlanmasına yardımcı olmak için işbirliği yapma ve çabaları birleştirme ortak mesajı ile tamamlanmıştır.

DTÖ E-Ticaret Ortak Bildiri Girişimi Toplantıları

2017'de gerçekleşen DTÖ 11. Bakanlar Konferansında ülkemizin de aralarında bulunduğu ülkeler tarafından "E-ticaret Ortak Bildirisi" imzalanmış ve e-ticaretin ticaretle ilgili yönlerine ilişkin gelecekte DTÖ müzakereleri başlatılması konusunda anlaşmaya varılmıştır. 2019 yılında yayımlanan ortak bildiriyle de e-ticaretin artan ivmesi de dikkate alınarak DTÖ bünyesinde inşa edilecek standartlarla sonuç elde etme amacı güdülen bu müzakerelerin başlatılması kararlaştırılmıştır. Şu ana kadar inisiyatifte taraf ülke sayısı 86'ya ulaşmış, böylece dünya ticaretinin yüzde 90'ı ile dünyanın çeşitli kalkınma seviyeleri ve coğrafi bölgelerinden ülkeler, müzakerelerde temsil edilir hale gelmiştir. Müzakerelerde başı çeken ülkeler, ABD, AB, Kanada, Avustralya, Çin, Singapur, Rusya ve Japonya'dır.

Mümkün olduğunca çok sayıda DTÖ üyesinin katılımıyla mevcut DTÖ anlaşmaları ve çerçeveleri üzerine inşa edilen yüksek standartta bir sonuç elde etmeye çalışma üzerinde anlaşılan üyeler tarafından, yapılan toplantıların sonucu olarak 2023 yılı sonunda, bu girişimin elektronik işlemleri kolaylaştıracak çeşitli küresel dijital ticaret kuralları üzerinde önemli bir sonuca ulaştığı açıklanmıştır. Bu çerçevede 2024 yılının başlarında müzakerelerin sonuçlandırılmasının hedeflendiği ifade edilmiştir.

2023'ün ilk yarısında gerçekleşen toplantılarda; tüccar ve kamu otoriteleri arasında bilgi alışverişi için tek bir alan oluşturma uygulaması olan tek pencereler ve dijital ürünlere yönelik farklı uygulamalar üzerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Anlaşmada yer alması öngörülen temel ilkeler ve tanımlar üzerinde gerçekleşen görüşmelerde ise yerli halkların, kadınların, kırsal toplulukların ve mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin çıkarlarını dikkate alan bir e-ticaret ve dijital katılım ekosisteminin oluşturulmasına yönelik öneriler gündeme alınmıştır.

Ayrıca, elektronik faturalama, gizlilik, telekomünikasyon hizmetleri ve kriptografi gibi konularda da çözümler üzerine tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin bir diğer gündem maddesi ise kalkınma ve veri akışı olmuştur.

Dijitalleşmenin hızına yetişmek için müzakereleri yılsonuna kadar tamamlama ivmesiyle başlayan yılın ikinci yarısındaki

müzakerelerde ise; yılın ilk 6 ayında yapılan görüşmelerin tamamlanması ve geliştirilmesi üzerinde durulmuştur.

Ayrıca, DTÖ üyelerinin ve uluslararası kuruluşların mevcut kapasite geliştirme çabalarını inceleyen ve bunların e-ticaret konularını nasıl ele aldıklarını gösteren kalkınma odaklı bir bilgilendirme oturumu gerçekleştirilmiştir.

Kapsamlı ve modern bir küresel dijital ticaret kuralları seti oluşturacak iş akışları oluşturma çabasıyla sürdürülen görüşmelerde; çevrimiçi tüketicinin korunması, elektronik imzalar ve kimlik doğrulama, istenmeyen ticari elektronik iletiler (spam), açık hükümet verileri, elektronik sözleşmeler, şeffaflık, kâğıtsız ticaret, siber güvenlik, açık internet erişimi, elektronik işlem çerçeveleri, elektronik faturalama ve "tek pencereler" gibi konularda ortak bir görüşe ulaşılmış, kalkınma, e-ödemeler, veri akışları ve yerelleştirme konuları gündeme alınmıştır.

Yılın son toplantısı; görüşmeler sonucunda oluşturulacak kuralların üyelere, işletmelere ve tüketicilere somut faydalar sağlayacağı, dijital ekonominin büyümesine imkan vereceği, daha da önemlisi DTÖ üyelerinin e-ticarette ortaya çıkan sorunları ele alma kapasitesini arttıracığı vurgusuyla açılmıştır.

Elektronik iletimlere ilişkin gümrük vergilerine yönelik hükümler ile kalkınmaya yönelik hükümlerin kapsayıcılığının, anlaşmanın ticari boyutunda kritik öneme sahip olacağına dikkat çekilmiş ve bu konuların, şu anda 90 üyenin katıldığı e-

ticaret girişiminin başarılı olup olmayacağı üzerinde önemli etkiye sahip olacağı vurgulanmıştır.

Dolayısıyla tüm bu görüşmeler e-ticaretin, artan hacmi ve ortaya çıkardığı yeni sorular ışığında, geleneksel ticaret üzerindeki politikalarla sürdürülmesinin mümkün olmadığı ve DTÖ bünyesinde e- ticareti tüm yönleriyle ele alacak olan yeni bir anlaşmanın müzakerelere açılmasının ve kurallar oluşturulmasının tüm dünyada önemli bir etki yaratacağı ve e-ticaret ekosistemine dahil olan tüm paydaşları etkileyeceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Sınır Ötesi E-Ticaretin Geleceği

2023, sınır ötesi e-ticaret için dinamik olduğu kadar, uluslararası örgütlerin gündemi için de en çarpıcı tartışma konularından biri olmuştur. 2030 yılına kadar internet trafiğinin altı kattan fazla artması beklenirken, dünyayı şekillendiren dijitalleşmenin geleneksel ticaretin yapısını da kökten değiştireceği inancı, 2023 yılı tartışmalarının e-ticaretin geleneksel ticarete olduğu gibi ortak genel kurallara bağlanması çabasında karşılık bulmuştur.

Ülkelerin kalkınmasında dijitalleşmenin ve e-ticaretin kaçınılmaz rolü dikkate alındığında, 2024 ve sonrasında da e-ticaretin en önemli başlıklardan biri olması beklenilmektedir. E-ticaret hacminin 2030 yılına kadar toplam dünya ticaretinin %40'ına ulaşacağı öngörülürken, bahse konu artış eğilimi ülkemiz ticaret rakamlarında da kendini göstermektedir. Özellikle Covid pandemisinin alışveriş

alışkanlıklarında neden olduğu değişikliğin de etkisiyle 2020 – 2023 arası dönemde ülkemizde e-ihracat rakamları yaklaşık iki katına çıkarak yıllık bazda ortalama %25 lik bir artış oranı yakalamıştır. Bu kapsamda, e-ihracatın her yıl toplam ihracattan aldığı payın arttığı dikkate alındığında, Bakanlığımızca e-ihracatın toplam ihracatın en az %10'una ulaştırılması hedeflenmektedir.

Bu hedefe ulaşmak için gerek e-ihracat gümrük süreçleri ve BGB sisteminin basitleştirilmesi ile işlemlerin kolaylaştırılması, gerekse de e-ihracatçılarımızın rekabet gücünü artıracak ve küresel pazarlara erişimini mümkün kılacak uygulama ve desteklerin hayata geçirilmesi amacıyla Bakanlığımız çalışmaları hız kesmeksizin sürdürülmektedir.

Diğer taraftan, lojistik sektörü, e-ihracatçılar ile çatı örgütler gibi diğer paydaşlar da Bakanlığımız ile sıkı iş birliği içerisinde ülkemizde devreye aldıkları yenilikçi ve gelişmiş uygulamalar, kapsayıcı pazarlama faaliyetleri ve önemli altyapı çalışmaları ile pek çok alanda gerçekleştirdikleri yatırımlar sayesinde e-ihracatın geliştirilmesine büyük katkı sağlamaktadır.

Ayrıca, son yıllarda dünya genelinde yaşanan salgın hastalıklar, çatışma ve savaş durumları, konteyner krizi ve açık denizlerdeki korsan saldırılarının neden olduğu güvenlik sorunları gibi tedarik süreçlerini aksatan etkenler de sınır ötesi e-ticareti etkileyen önemli gelişmeler olarak

ortaya çıkmıştır. Sınır ötesi e-ticaretin artmasına katkıda bulunan söz konusu atmosfer, aynı zamanda uluslararası işbirliği ihtiyacı ile risk analizlerinin önemini bir kez daha göstermiştir.

Bu kapsamda; artan gönderi sayısı ve beraberinde gelen zorluklar, ülkelerin güvenlik ve risk süreçlerini e-ticaretin yapısıyla uyumlu bir biçimde gözden geçirmesine neden olmuştur. Burada özellikle yakın coğrafyamızdaki en önemli ticaret partnerimiz olan Avrupa Birliğinin ICS2 ve IOSS gibi uygulamaları, verginin etkin tahsili ile hızı ve risk analizini temel alan önemli politika araçları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hızı ve risk analizlerini temel alan yeni yaklaşımlarda en önemli etken, gerekli analizlere imkan sağlayacak kalitede ve küresel düzeyde paylaşılan standardize veri seti olarak belirlenmiş olup bahse konu uygulamaların başarısı blok zincir gibi ileri teknolojik araçların da dahil olduğu sistemlerin tüm paydaşlarca koordine ve işbirliği içerisinde hayata geçirilmesini gerektirmektedir.

Dolayısıyla bugün küresel ticaret ağının parçası olan veya olmayı hedefleyen her aktörün bu küresel trendleri ve ihtiyaçları da dikkate alarak yeniden yapılanması ve gelecek planlarını buna göre kurgulaması kaçınılmazdır.

Kaynaklar:

[Fast-tracking implementation of eTrade Readiness Assessments, THIRD EDITION \(unctad.org\)](https://unctad.org/)

[Digital Economy Report Pacific Edition 2022: Towards Value Creation and Inclusiveness \(unctad.org\)](https://unctad.org/)

[Technology and Innovation Report 2023 | UNCTAD](https://unctad.org/)

[WTO Public Forum 2023 - Environmentally Sustainable Ecommerce and Development | UNCTAD](https://unctad.org/)

[Regional e-commerce strategy development for the Economic Community of West African States | UNCTAD](https://unctad.org/)

[eTrade for Women | Empowering women entrepreneurs \(etradeforall.org\)](https://etradeforall.org/)

[Intergovernmental Group of Experts on E-commerce and the Digital Economy, sixth session | UNCTAD](https://unctad.org/)

[TRADE AND DEVELOPMENT REPORT 2023 - Growth, Debt and Climate: Realigning the Global Financial Architecture \(unctad.org\)](https://unctad.org/)

[UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records \(2017\) | United Nations Commission On International Trade Law](https://www.uncitral.org/)

[technical-specifications_en.pdf \(wcoomd.org\)](https://www.wcoomd.org/)

[World Customs Organization \(wcoomd.org\)](https://www.wcoomd.org/)

[resource.html \(europa.eu\)](https://europa.eu/)

<https://www.wto.org/>

<https://www.upu.int/en/Home>

